

“Fuat Köprülü, Osmanlı Devletinin Kuruluşu “ adlı tetkik eserden:

Osmanlı Devletinin İnkışaf Amilleri

(Osmanlı Devletinin Yükseliş Sebepleri)

1. Osmanlıların türk Bizans hududu üzerinde bulunmaları yani coğrafi vaziyetleri
2. Osmanlı hududundaki Türk beyliklerinin bu yeni teşekküle karşı düşmanca bir harekette bulunmamaları. Candaroğulları bir taraftan Karadeniz sahil memleketini elde etmek muhtemel bahri taarruza kalktıkları zaman diğer taraftan da orta anadoluda ki İlhani valilerine sonra Eretnalara ve kendisiyle sınırdaş diğer Türk beyliklerine karşı kendini savunmakla meşgul olduğu için Bizanslılar aleyhinde mücadelede bulunan küçük beylik hakkında mücadelede bulunamazdı
3. Osmanlıların Asya da kendileriyle sınırdaş Bizans topraklarını aldıktan sonra Avrupaya geçmelerini ve balkanlarda sağlam surette yerleşmeleri.
4. İlk Osmanlı hükümdarı Anadoludaki Bizans topraklarını zapt etmek ve orada esaslı suretle yerleşmek için muhtaç oldukları maddi ve manevi kuvvetleri batı bölgelerindeki diğer beylikler gibi 13. Asrın ikinci yarısından beri batı sınırlarına gelip birikmekte olup köylü göçebe şehirli Türk unsurlarından kafi derecede temin etmişlerdir. Sahil beylikleri yalnız Bizans'a değil denizci Latin kuvvetlerine karşıda devamlı bir netice temin etmeyen mütemadi harplerle hırpalanırken Osmanlı beyliği kendisini yormayan yavaş fakat sağlam adımlarla hudutlarını genişletiyordu. Osmanlılar Geliboluyu zapt etmeden Hristiyan alemi onların mevcudiyetleriyle alakadar bile değildi. Osmanlı devletinin kuruluşunda coğrafi durumunun diğer hudut beyliklerinden farklı olan bu özelliği yani karşılarında yalnız Bizans'ı düşman olarak görmesini de hesaba katmak lazımdır.
5. Osmanlılar hariç olmak üzere diğer sahil beyliklerinde devlet bütün ailenin müşterek malı kabul ediliyor, prenslerden her biri kendine ait olan sahada müstakil olarak hüküm sürüyordu. Osmanlı devletinin 13. Asırda dahili mühim bir sarsıntıya uğramamasında “hakimiyeti taksim edilmemesi” usulü büyük bir etken olmuştur. Bunun islam'ın amme hukuku prensiplerine uygun olduğu da unutulmamalıdır.
6. Osmanlıların Karesi arazisinden mühim bir kısmını kolayca aldıktan sonra Avrupa'ya geçip Geliboluda yerleşivermeleri devlet bünyesinin kuvvetlenmesinde büyük bir etken oldu. Çünkü boş ve zengin toprak bulup yerleşmek maksadıyla birçok göçebe unsurlar fakir köylüler

Rumelinin zengin Tımarlarına nail olmak isteyen birçok sipahiler orta Anadolu'dan sahil beyliklerinden Trakya ve Makedonya'ya geldiler. Devletin iskân maksadıyla naklettiği kitlelerden başka şahsi arzularıyla gelenlerinde herhalde büyük bir yekûn tuttuğu tahmin olunabilir. Osmanlı devleti bu suretle Anadolu'da ki komşularının zararına kuvvetini mütemadiyen artırıyordu. Anadolu dan Rumeliye Türklerin böyle mühim kitleler halinde nakilleri 15. Asırda da devam edecektir.

7. Osmanlılar balkanlardaki fütuhatını nüfusça büyük kayıplar vermeden gerçekleştirmişlerdir. Bu fütuhatta elde edilen topraklardan başka esir ve ganimette alınıyordu. Ekseriyetle genç çocuklardan mürekkep olan bu esirlerden devlet namına alınan 5/1 hisse Anadolu'ya sevk edilerek Türkler arasında terbiye ediliyorlar ve orada Türkçe öğrenip mülüman olduktan sonra askerlikte kullanılıyorlardı.
8. Sözü edilen genç esirlerden teşkil edilen yeniçeri kuvveti hükümdarın mahiyetinde daimi bir piyade kuvveti idi. Fakat devletin en büyük askeri kuvvetini Tımarlardan teşkil edilen süvari kuvveti oluşturuyordu.
9. Zapt edilen arazinin muhtelif kıymette Tımarlara ayrılarak askeri vazife karşılığında sipahilere verilmesi Selçuklu devletinde olduğu gibi Osmanlı devletinde de devam ediyordu. Babadan oğla kalan bu sipahilik memlekette çok sağlam esaslara dayanan bir toprak asirtokrasisi vücuda getiriyordu. 15.asırda Osmanlı devletinin gerek siyasi yükselişinde gerek iktisadi refahında bu sınıfın büyük rolü olmuştur.
10. Osmanlı devletinin mülki askeri adli teşkilatı esasen Anadolu Selçuklularının bir devamı mahiyetinde olup kısmen ilhaniler ve biraz da mısır Memlûkluları teşkilatının tesiri altında kalmıştır. Osmanlı devleti 14. Asırda bütün bu teşkilat için muhtaç olduğu unsurları pek az istisna ile Türkler arasında bulmuştur. Devletin büyük ricali ve kumandanları Türk aristokrasisine mensuptular. Osmanlı hanedanının yükselişiyle yükselen ve onlarla beraber Osmanlı devletini kuran bu aristokrasi 14. Asırda bütün idareyi henüz ellerinde tutuyorlardı. Bunlar içinden büyük kumandanlar mahir idareciler yüksek teşkilatçılar ince diplomatlar yetişmişti.
11. Bütün bu etkenlere ilave olarak ilk Osmanlı hükümdarlarının Osman'ın Orhan'ın Murad'ın bir hassa bu sonuncusunun büyük kuruculuk meziyetlerini de göz önünde tutmak lazımdır.